

INSTITUTIONAL
BENCHMARKING

White Paper

Wtp Compliance Uitvoeringskosten

21 december 2023

10
Minuten

Inhoud

Inleiding.....	2
Regelgeving kostentransparantie	2
Wettelijk kader vanaf 2012	2
Wtp en uitvoeringskosten vanaf 1 juli 2023	2
Misverstanden uitvoeringskosten	3
Vermogensbeheerkosten	3
Pensioenbeheerkosten.....	3
Naleving regelgeving kostentransparantie.....	4
AFM.....	4
Pensioenfederatie	5
Wtp & Uitvoeringskosten.....	6
Rol compliance officer.....	7
Rol accountants.....	7
Conclusies	8
Bestuur pensioenfondsen	8
Compliance officer	9
Controlerend accountant	9
Bronnen.....	9

Inleiding

De Wet toekomst pensioenen (Wtp) heeft veel aandacht voor de kosten van uitvoering, met name de externe vermogensbeheerkosten. Deze kosten staan nu al op de agenda van toezichthouders, media en het bredere publiek. Na de implementatie van de Wtp zullen de kosten nog meer onder de loep worden genomen omdat deze volledig transparant voor de deelnemers zijn.

Deze paper beschrijft het van toepassing zijnde wettelijk kader op het gebied van uitvoeringskosten en legt uit waarom een eenvoudige vergelijking van uitvoeringskosten leidt tot misverstanden. Vervolgens aandacht voor de naleving van het wettelijk kader. In het hoofdstuk Wtp en uitvoeringskosten is nader toegelicht wat wordt verwacht van het bestuur betreffende de uitvoeringskosten in het nieuwe pensioenstelsel. Ook wordt de rol van de compliance officer en de accountants met betrekking tot de uitvoeringskosten toegelicht. Tenslotte de conclusies inclusief suggesties voor de het bestuur van pensioenfondsen, de compliance officer en de controlerend accountant.

Regelgeving kosten transparantie

Wettelijk kader vanaf 2012

Naar aanleiding van een onderzoek door de AFM (april 2011) is het rapport "Kosten van pensioenfondsen verdienen meer aandacht" gepubliceerd. Conclusie van het onderzoek was dat de uitvoeringskosten bij pensioenfondsen niet transparant zijn. De Toezichthouder overweegt naar aanleiding van dit rapport regels voor de transparantie, omdat uitvoeringskosten aanzienlijke invloed hebben op de uitkomst. De Pensioenfederatie heeft het initiatief genomen door zelf de regelgeving op te stellen. Hiermee is formele wetgeving vanuit de toezichthouders voorkomen. In februari 2012 heeft toenmalig Minister Kamp geadviseerd de Aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie als vorm van zelfregulering van de pensioensector over te nemen. Vooralsnog was verdere regelgeving niet noodzakelijk. Voorwaarde was wel dat periodiek de naleving van de Aanbevelingen wordt getoetst door de AFM. In de wet zijn de zes kengetallen opgenomen zoals voorgesteld door de Pensioenfederatie en zoals benadrukt door de AFM: *Voor de toelichting geldt de Aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie door zelfregulering tot stand gekomen*¹.

Wtp en uitvoeringskosten vanaf 1 juli 2023

In de Wtp is op verzoek van Tweede kamer leden een amendement en een motie over de uitvoeringskosten aangenomen. Het amendement 136 geeft het verantwoordings- of belanghebbendenorgaan de mogelijkheid een oordeel te geven over keuzes die van invloed zijn op de uitvoeringskosten. Het oordeel omvat in ieder geval een oordeel over de gemaakte uitvoeringskosten. Motie 142 verzoekt het kabinet actie te ondernemen om de kosten van vermogensbeheer substantieel te verlagen. De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft aangegeven in komend voorjaar met de sector verder te spreken over de stappen om de kosten voor vermogensbeheer te verlagen.

Het is daarom belangrijk dat pensioenfondsen zich nu al voorbereiden op deze discussie en de (politieke en maatschappelijke) aandacht die daarmee gepaard zal gaan.

Misverstanden uitvoeringskosten

Vermogensbeheerkosten

Met name bij vermogensbeheerkosten bestaan veel misverstanden. Zo stelt de Pensioenfederatie in de Aanbevelingen uitvoeringskosten “dat sprake is van complexe communicatie omdat hoge kosten gezien moeten worden in combinatie met het rendement” en “de vermogensbeheerkosten moeten altijd in relatie worden gezien tot (extra) beoogd rendement en risico”. Met andere woorden: hoge kosten is niet slecht maar je moet hier wel tegenover zetten wat je ervoor terug krijgt.

De omvang van de vermogensbeheerkosten wordt voornamelijk bepaald door de gekozen beleggingsmix zoals die is bepaald door het bestuur. De kosten van het beleggen in private equity is een veelvoud in vergelijking met het beleggen in liquide vastrentende waarden. Om een oordeel te geven over de vermogensbeheerkosten is het daarom onjuist een vergelijking van de vermogensbeheerkosten tussen fondsen te maken zonder rekening te houden met de beleggingsmix én de omvang van het fonds. Met behulp van peergroep data kunnen benchmarkkosten worden berekend die wel corrigeren voor fondsomvang en beleggingsmix. Daarnaast kan het bestuur kiezen voor actief beheer of passief beheer. In 2021 heeft dit geleid tot veel aandacht van de media vanwege de hoge prestatievergoedingen die zijn betaald (maar ook een uitzonderlijk rendement hebben opgeleverd). Vaak wordt gebruik gemaakt van collectieve beleggingsfondsen voor het implementeren van de strategie. Tegenwoordig wordt steeds meer gekozen voor het beleggen in een “eigen” mandaat vanwege de wens om duurzaam te beleggen. Hiervan zijn de kosten van beheer hoger.

Resumerend:

- De beleggingsmix bepaalt voor een groot deel de hoogte van de vermogensbeheerkosten;
- Vergelijken van kosten van vermogensbeheer met het gemiddelde van de peergroep en/of sector leidt dan ook tot onjuiste conclusies;
- Met behulp van peergroep data berekende benchmarkkosten is een betere kostennorm omdat die corrigeert voor fondsomvang en beleggingsmix;
- Een oordeel over de kosten kan pas worden gegeven als je ook het gerealiseerd (lange termijn) rendement hierbij betreft.

Pensioenbeheerkosten

Bij pensioenbeheerkosten leidt een eenvoudige vergelijking tussen kosten per deelnemer eveneens tot misverstanden. Ook hier heeft het bestuur een belangrijke invloed op het kostenniveau. Zo wordt door het bestuur - samen met de sociale partners - het serviceniveau, de communicatiestrategie en de complexiteit van de uit te voeren pensioenregeling bepaald. Er zijn bijvoorbeeld pensioenfondsen met financiële planners in dienst die hun deelnemers adviseren. Ook zijn er pensioenregelingen

afgesproken met veel uitzonderingen. Dit leidt logischerwijs tot hogere kosten. Een vergelijking met peers slaat de plank mis wanneer niet voor dit hogere serviceniveau en de complexere pensioenregeling wordt gecorrigeerd.

Ter voorbereiding op de implementatie van Wtp maken pensioenfondsen nu al kosten. Hierbij valt te denken aan het inhuren van adviseurs, kosten voor datacontrole en kosten voor het bijdragen aan wijzigingen / ontwikkeling van systemen. Deze kosten zijn onderdeel van de kosten per deelnemer.

Een deel van de algemene kosten moet worden toegerekend aan de vermogensbeheerkosten. Dit heeft belangrijke invloed op de kosten per deelnemer. Aangezien pensioenfondsen hier sterk variërend mee omgaan, moet hier expliciet rekening mee gehouden worden bij het beoordelen van de kosten.

Eigenschappen die invloed hebben op de kosten per deelnemer waar het bestuur geen invloed op heeft, zijn het aantal slapers en het aantal waardeoverdrachten. De berekening van de kosten per deelnemer worden bepaald door de totale pensioenbeheerkosten te delen door het aantal actieve deelnemers en gepensioneerden. Voor slapers worden echter ook kosten gemaakt. Een groter aandeel slapers leidt dan indirect tot hogere kosten per deelnemer. Een hoger aantal waardeoverdrachten zal eveneens leiden tot hogere kosten.

Resumerend:

- Het serviceniveau, complexiteit van de uit te voeren pensioenregeling, de kosten voor Wtp, de doorbelasting van algemene kosten aan vermogensbeheerkosten en de eigenschappen aandeel slapers en waardeoverdrachten hebben invloed op de hoogte kosten per deelnemer;
- Een eenvoudige vergelijking tussen fondsen met vergelijkbaar aantal deelnemers is onjuist;
- Een oordeel over de pensioenuitvoeringskosten kan pas worden gegeven als je rekening houdt met de bovenstaande punten die van invloed zijn op de kosten per deelnemer.

Naleving regelgeving kostentransparantie

AFM

In 2021 heeft de AFM in navolging van de onderzoeken in 2014 en 2015 een uitgebreid onderzoek gedaan naar kostentransparantie en de verantwoording in jaarverslagen van pensioenfondsen. De belangrijkste bevindingen en conclusies uit dat rapport waren:

- Deelnemers betalen voor het beheer van hun pensioengelden en hebben daarom het recht om te weten wat ze daarvoor terugkrijgen, temeer omdat het kostenniveau een significante rol speelt in de uiteindelijke pensioenuitkomst.
- Het is dan ook van belang dat pensioenfondsen op transparante wijze verantwoording afleggen over de hoogte van de kosten en de impact van gemaakte beleidskeuzes hierop. Dit faciliteert een inhoudelijke discussie over de hoogte van de kosten en de beleidskeuzes.
- De AFM constateert in dit rapport dat de verantwoording beter kan, en beter moet. Zowel ten aanzien van de hoogte van de kosten als de hierbij gegeven toelichting kan een extra slag

worden gemaakt. “Het rapporteren van de hoogte van de kosten is een wettelijke verplichting en voor het geven van de toelichting geldt door de sector ontwikkelde zelfregulering. Dit betreft de Aanbevelingen uitvoeringskosten die de Pensioenfederatie heeft gepubliceerd, en waarmee zij het belang van kostentransparantie onderschrijft”.

- Zo constateert de AFM dat er ruimte tot verbetering is bij het geven van een toelichting op en verantwoording van de cijfers. Zo blijkt bijvoorbeeld dat in slechts 23% van de jaarverslagen pensioenbeheerkosten worden verantwoord door een link te leggen met het serviceniveau, complexiteitsniveau en/of de aard van het fonds. In slechts 31% van de jaarverslagen worden vermogensbeheerkosten verantwoord door een link te leggen met de beleggingsmix.
- Benchmarking is belangrijk omdat, door de eigen kosten af te zetten tegen de kosten van andere vergelijkbare fondsen, de belanghebbenden van het pensioenfonds zicht hebben op hoe het fonds presteert en ook wat de verklaringen voor de verschillen in kosten zijn.
- Vanwege de prominentere rol die kosten hebben in deelnemerscommunicatie in het nieuwe pensioenstelsel, vindt de AFM het belangrijk om nu, aan de vooravond van die transitie, extra aandacht te besteden aan de verantwoording en transparantie van kosten.

Pensioenfederatie

De Pensioenfederatie stuurt in december jaarlijks de pensioenfondsen een Ledenmail vanuit de Commissie Verslaglegging & uitvoeringskosten met aandachtspunten bij het opmaken van het jaarverslag. De afgelopen jaren heeft de Pensioenfederatie benadrukt dat de kosten van pensioenfondsen altijd in hun context moeten worden gezien. Door beleidskeuzes van het bestuur verschillen kostenniveaus tussen pensioenfondsen. Door deze beleidskeuzes te benoemen kunnen verschillen in kosten tussen pensioenfondsen met behulp van gedetailleerde benchmarking worden verklaard. Wijzigingen in het beleid met effect op kosten moeten volgens amendement 138 door het verantwoordingorgaan en of belanghebbendenorgaan worden beoordeeld.

De relevante kenmerken voor de pensioenbeheerkosten zijn:

- de verschillende serviceniveaus;
- het aantal regelingen en de complexiteit van die regelingen;
- de hoeveelheid waardeoverdrachten;
- de communicatiestrategie.

De relevante kenmerken voor de vermogensbeheerkosten zijn:

- de gekozen beleggingsmix;
- de bijbehorende benchmarkkosten;
- het rendement over een langere termijn;
- het benchmarkrendement.

Wtp Compliance Uitvoeringskosten

Bij de behandeling van het AFM-rapport van 1 april 2021 in de Tweede Kamer zijn kritische opmerkingen geplaatst.

Eenzijds is het een goede zaak dat pensioenfondsen de verantwoordelijkheid hebben genomen om zichzelf inhoudelijke normen aan te bevelen voor kostentransparantie. Anderzijds is het duidelijk geworden dat lang niet alle pensioenfondsen de eigen aanbevelingen volledig blijken op te volgen, 10 jaar nadat die zijn gepubliceerdⁱⁱ.

Omdat de AFM heeft aangekondigd de komende jaren aandacht te blijven besteden aan de kosten o.a. vanwege de teleurstellende naleving door de pensioenfondsen van de eigen Aanbevelingen uitvoeringskosten, sluit ik niet uit dat de zelfregulering wordt omgezet in “formele” regelgeving.

Wtp & Uitvoeringskosten

Een onderbelicht punt van de Wtp-transitie is de behandeling van de vermogensbeheerkosten. Zoals eerder aangegeven zullen de uitvoeringskosten een prominenter plek krijgen in de communicatie naar de deelnemers omdat de kosten in euro's zichtbaar in mindering worden gebracht van het persoonlijk gereserveerd vermogen. Bovendien gaan de kosten nu ook binnen een pensioenfonds verschillen vanwege de verschillende beleggingsprofielen.

Een deelnemer die momenteel een generiek gerapporteerd kostenniveau ziet van 0.4%, kan straks binnen zijn of haar cohort onverwacht een cijfer van 0.8% zien verschijnen, uitgedrukt in euro's. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren doordat het betreffende cohort investeert in private equity, terwijl een andere collega in een cohort zit met een kostenniveau van 0.3% vanwege voornamelijk investeringen in vastrentende waarden. Door deze structurele wijziging in de beleggingsprofielen per deelnemer zijn de vermogensbeheerkosten structureel hoger / lager dan het huidige niveau.

De wetgever heeft uitgesproken dat het nieuwe stelsel op korte termijn tot een verhoging van de uitvoeringskosten zal leiden. Uiteindelijk is de verwachting van de wetgever dat door een vereenvoudiging van de regeling de uitvoeringskosten lager zullen gaan wordenⁱⁱⁱ. Inmiddels hebben verschillende consultants aangegeven dat dit nog maar de vraag is.

Omdat de pensioenuitvoeringskosten vanwege extra werkzaamheden, kosten van consultants en datacontrole de komende jaren hoger zijn dient onderscheid te worden gemaakt tussen incidentele en reguliere kosten. Conform het eerdergenoemde Amendement 136, dient het verantwoordings- of belanghebbendenorgaan besluiten die leiden tot wijzigingen in de uitvoeringskosten te beoordelen. Het is hierbij van belang onderscheid te maken tussen wijzigingen als gevolg van aangepast beleid of incidentele kosten vanwege implementatie Wtp.

Dit complexe scenario benadrukt de noodzaak van een zorgvuldige voorbereiding en gedetailleerde documentatie van uitvoeringskosten voor, tijdens en na de overgangperiode.

Volgens de aangenomen motie moeten vermogensbeheerkosten substantieel worden verlaagd. Studies door de OESO hebben aangetoond dat jaarlijkse kosten en heffingen van slechts 1% van het

vermogen een aanzienlijk effect kunnen hebben op het pensioeninkomen op de lange termijn. Dit kan leiden tot een besparing van meer dan 20% over een periode van 40 jaar.

De afbreuk in het vertrouwen in het nieuwe pensioenstelsel brengt grote risico's met zich mee, en daarmee neemt het risico op claims ook toe. Het is van belang dat bestuurders daarop voorbereid zijn. De transitie naar het nieuwe stelsel moet in 2028 zijn afgerond. Bij een proces van deze omvang en complexiteit vallen er achteraf altijd zaken tegen. Het gevaar is dat in dergelijke gevallen de tweede kamer zich scherp gaat opstellen. Een juiste verslaglegging van de kosten in het jaarverslag 2023 en een heldere communicatie met de deelnemers, zal bestuur en deelnemers transparant voorbereiden op de verandering van de behandeling van de uitvoeringskosten. Dit voorkomt een ongemakkelijke discussie achteraf.

Rol compliance officer

De compliance officer van het pensioenfonds monitort en geeft uitleg over de van toepassing zijnde wet- en regelgeving.

Compliance is het geheel van maatregelen dat zich richt op de implementatie, handhaving en naleving van wet- en regelgeving en heersende maatschappelijke normen, alsmede op interne procedures en gedragsregels, met als doel naleving van de regels en handelen in de geest van de regels te bevorderen en aantasting van de integriteit en reputatie te voorkomen^{iv}.

Zoals eerder aangegeven zijn de Aanbevelingen uitvoeringskosten een normenkader dat door zelfregulering tot stand is gekomen en is monitoring op naleving door de compliance officer gegeven de bovenstaande definitie noodzakelijk. Een middel om vast te kunnen stellen of hieraan gehouden wordt is door gebruik te maken van rapportages van toezichthouders zoals het rapport van de AFM "Meer aandacht nodig voor de verantwoording van kosten door pensioenfondsen" van 1 april 2021. Hierin is duidelijk verwoord waar verbeteringen noodzakelijk zijn en of deze inmiddels zijn opgevolgd door het pensioenfonds.

Rol accountants

Voor accountants geldt Titel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en o.a. Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ) 610 gericht op pensioenfondsen. Accountants kunnen door actuele thema's zoals bijvoorbeeld Corona of de situatie in Oekraïne onderling afspreken dat extra werkzaamheden en of controles moeten worden uitgevoerd.

De accountant verricht een marginale toets op het jaarverslag. Eventuele afwijkingen tussen het bestuursverslag en in de jaarrekening opgenomen bedragen worden vermeld aan het bestuur van het pensioenfonds (de signaleringsfunctie).

Onder de verantwoordelijkheid van de accountant geldt eveneens dat overige wet- en regelgeving die geen directe invloed heeft op de jaarrekening maar het naleven van deze regels van fundamenteel

belang is. Nader inzicht moet worden verkregen in het regelgevend kader dat van toepassing is. Met Wtp wordt een premiereregeling geïmplementeerd in plaats van het huidige rechten systeem. Omdat de kosten onder Wtp zichtbaar in euro's in mindering van het persoonlijk gereserveerd vermogen worden gebracht is een goede toelichting in lijn met de Aanbevelingen uitvoeringskosten nu al van belang. Deelnemers moeten nu al begrijpen waarom kosten gaan verschillen binnen en tussen pensioenfondsen. Voorkomen moet worden dat het vertrouwen van de deelnemers in het nieuwe pensioenstelsel voor de daadwerkelijke invoering geschaad wordt en uiteindelijk kan leiden tot een veelvoud van klachten en geschillen. Met behulp van de correspondentie met de regelgevende en toezichthoudende instantie kunnen de noodzakelijke verbeteringen worden doorgenomen.

Conclusies

De transitie naar de Wet toekomst pensioenen (Wtp) is een complex proces met veel risico's. Een van de belangrijkste risico's is dat de uitvoeringskosten hoger uitvallen dan verwacht. Dit kan leiden tot discussies met deelnemers, de politiek en kan zelfs tot claims leiden.

Om dit risico te verminderen is het belangrijk dat pensioenfondsen goed voorbereid zijn op de Wtp-transitie. Dit betekent dat de uitvoeringskosten goed worden beheerd en gemonitord. Ook van belang is het documenteren van de besluitvorming met betrekking tot de uitvoeringskosten.

Bestuur pensioenfondsen

De volgende maatregelen kunnen worden genomen om de compliance-risico's te verminderen:

- Start nu al met kostentransparantie als integraal onderdeel van de voorbereiding op de Wtp-transitie. Dit geeft voldoende tijd om de kosten te beoordelen en eventuele maatregelen te nemen om de kosten te verlagen.
- Voldoe aan de **compliance-eisen** voor de rapportage van uitvoeringskosten door de kosten in context te rapporteren. Van belang is dat de deelnemers begrijpen dat kosten voor een groot deel volgen uit het beleid van het bestuur én eigenschappen (bij pensioenuitvoeringskosten) waar het bestuur geen invloed op heeft maar wel van invloed zijn op de kosten per deelnemer.
- Zorg voor een goede documentatie van de kosten. De Wtp is vanaf 1 juli 2023 al van toepassing en aangetoond moet kunnen worden dat op basis van onafhankelijke rapportages blijkt dat:
 - Reduceren van de vermogensbeheerkosten niet mogelijk is;
 - Verantwoordings- of belanghebbendenorgaan betrokken is geweest bij (beleids)wijzingen die hebben geleid tot hogere kosten;
 - Kosten voor implementatie Wtp separaat zijn gerapporteerd.

Compliance officer

Stel vast of de toelichting van is de uitvoeringskosten volgens de Aanbevelingen uitvoeringskosten heeft plaatsgevonden. Toets dit aan de hand van de rapportage van AFM van 1 april 2021.

Controlerend accountant

Meldt aan het pensioenfonds dat de toelichting op de uitvoeringskosten volledig volgens de Aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie, de eisen vanuit Wtp en de bevindingen rapport AFM april 2021, moet geschieden. Gebruik hiervoor gedetailleerde benchmarking over verslagjaar 2022 dat tevens als nulmeting, voorafgaand aan implementatie Wtp, kan dienen.

Wilt u meer hierover weten neem dan contact op met Eric Veldpaus

Institutional Benchmarking Institute

eric.veldpaus@institutionalbenchmarking.org

Direct +31 20 208 8507

Mobiel +31 6 444 77 921

Bronnen

ⁱ Meer aandacht nodig voor de verantwoording van kosten door pensioenfondsen, AFM, 1 april 2021.

ⁱⁱ Kamervragen van het Lid Maatoug(GL) over kostentransparantie van pensioenfondsen, 9 november 2021

ⁱⁱⁱ Zie pagina 146 van de 'Memorie van toelichting Wet toekomst pensioenen – versie internetconsultatie'

^{iv} Compliance Charter, Pensioenfederatie, april 202

+ + +